

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA

VOL. XLI, 12

SECTIO AA

1986

Katedra i Zakład Chemii Leków
Akademia Medyczna w Lublinie

Stanisław ZARĘBA

**Fenoloazooksadiazole jako czynniki chelatujące. Część I.
2-amino-5-(2'-hydroksynaftylazo-1')-oksadiazol-1,3,4 (AODAN)**

Phenoloazooksadiazols as Chelating Agents.

Part I. 2-amino-5-(2'-hydroxynaphtylazo-1')-1,3,4-oxadiazol (AODAN)

Фенолоазooksадиазоле как хелятирующие средства.

Часть I 2-амино-5-(2'-гидрокси нафтылазо-1')-1,3,4-оксидиазон (AODAN)

W poszukiwaniu nowych, czułych i selektywnych kompleksotwórczych ligandów badano wiele związków azowych z układem heterocyklicznym. Przedmiotem badań były głównie pochodne pirydyny [1-6] i tiazolu [7-12]. Zwrócono również uwagę na pochodne chinoliny [13,14], pirymidyny [15], tetrazolu [16], tiadiazolu [17-19] i triazolu [20,21]. Biorąc pod uwagę analityczne zastosowanie fenoloazotiadiazoli [17-19] tworzących z jonami metali barwne chelaty, w niniejszej pracy przebadano homolog aminotiadiazoloazonaftolu [22] (ATIDAN), który w pięcioczłonowym pierścieniu heterocyklicznym, zamiast siarki posiada atom tlenu: 2-amino-5-(2'-hydroksynaftylazo-1')-osadiazol-1, 3, 4 o proponowanej nazwie skrótovej AODAN.

CZĘŚĆ DOŚWIADCZALNA

Odczynniki, roztwory i aparatura

Odczynniki czysta produkcji: Merck (BRD), BDH (U.K.), POCh (Polska), VEB Labor-Chemie Apolda (DDR)

Podstawowe roztwory barwnika (metanolowe z 1 % DMF) o stężeniu $c = 3 \times 10^{-4}$ mol/dm³ otrzymano przez rozpuszczenie odważki związku w dimetyloformamidzie i uzupełnienie metanolem do odpowiedniej objętości.

Roztwory buforowe o pH 2,70-6,60 (bufor octanowy wg Walpoole'a) i pH = 7,15-12,24 (bufor boranowy wg Michaelisa).

Potencjometr PHM 22 firmy Radiometer - Denmark; elektrody szklana typ G 200 i kalomelowa nasycona typ K 100 tej samej firmy
Spektrofotometr, Spektromom 195 (Węgry), kiuwety 10 mm.

Otrzymywanie i charakterystyka AODAN

5 g hydrazotiodikarbamidu [23] rozpuszczono w 400 cm³ 50 % etanolu, dodano 10 g tlenku rtęciowego i ogrzewano na wrzącej łaźni wodnej przez 8 h. Wydzielony osad siarczku rtęciowego odsączono i odmyto 200 cm³ 50 % gorącego etanolu. Roztwór etanolowo-wodny zagęszczono pod próżnią, a wydzielony osad przekryształizowano z 50 % etanolu uzyskując 1,5 g czerwono-brunatnego krystalicznego (płytki) 2,5-diaminooksadiazolu-1, 3, 4 (40,22 % wydajności teoretycznej) o temp. topn. 224-5°C.

Dla wzoru C₂H₄N₄O (m.c.z. 100,082)

Obliczono % : C = 24,002; H = 4,029; N = 55,982

Oznaczono % : C = 24,170; H = 4,260; N = 56,110

1 g 2,5-diaminooksadiazolu-1,3,4 rozpuszczono w 20 cm³ 30 % H₂SO₄, dwuzawano roztworem 0,8 g NaNO₂ w 15 cm³ wody utrzymując temp. od 0 do +5°C. Bezbarwny roztwór soli diazoniowej mieszano jeszcze przez 30 min., a następnie dodano 3 g mocznika w celu rozłożenia nadmiaru kwasu azotawego. Do roztworu wkrapiano 1,44 g β-naftolu rozpuszczonego w 15 cm³ 10 % wodorotlenku sodowego. Wytrącony pomarańczowy osad odsączono i po wysuszeniu przekryształizowano z 95 % etanolu uzyskując 0,3 g (11,76 % wydajności teore-

tycznej) krystalicznego (igły) związku: 2-amino-5-(2'-hydroksynafty-lazo-1')-okszadiazolu-1,3,4 - AODAN (m.c.z. 255,239) o temp. topn. 361-2°C.

Dla wzoru $C_{12}H_9N_5O_2$

Obliczono % : C = 56,470; H = 3,554; N = 27,439

Oznaczono % : C = 56,510; H = 3,360; N = 27,650

Związek łatwo rozpuszcza się w dimetyloformamidzie, aminach organicznych, roztworach amoniaku, wodorotlenków i węglanów potasowców, dość łatwo rozpuszcza się w alkoholu n-amylowym, etylowym, metylowym, acetonie. Trudno rozpuszcza się w chloroformie, czterochlorku węgla, bardzo trudno w wodzie i wodnych roztworach kwasów. pH nasyconego roztworu wodnego wynosi 6,75. Maksimum absorpcji roztworu metanolowego znajduje się przy $\lambda = 468$ nm, a molowy współczynnik absorpcji $\epsilon = 15750$.

Zależność krzywych absorpcji roztworów $c = 4 \times 10^{-5}$ mol/dcm³ od pH (mieszanka: 2 cm³ roztworu metanolowego związku + 2 cm³ metanolu + bufor do 10 cm³) przedstawiono na Ryc. 1.

Z wykresu wynika, że w zakresie pH 2,70-12,24 istnieją dwie różne absorbujące formy barwnika:

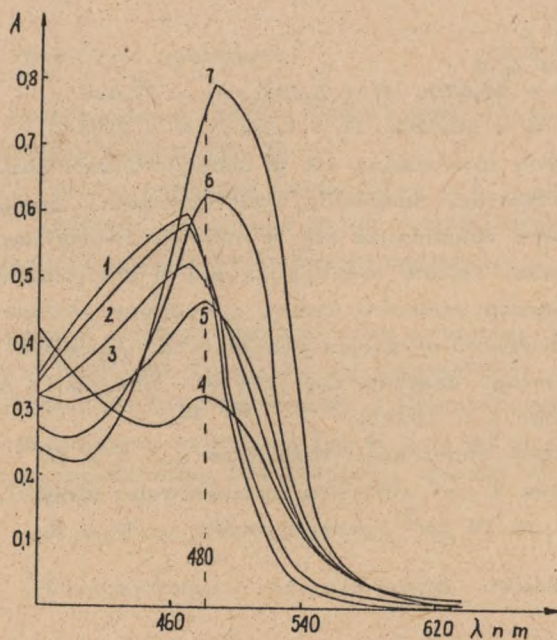
przy pH 2,70-7,10 forma cząsteczkowa LH $\lambda = 470$ nm

przy pH 8,19-12,24 forma anionowa L⁻ $\lambda = 480$ nm

Stała dysocjacji oznaczona (przy stałej sile jonowej $\mu = 0,1$ KNO₃) metodą spektrofotometryczną²⁴: $pK_1 = 9,94 \pm 0,20$ przy $\lambda = 480$ nm oraz miareczkowania potencjometrycznego²⁵ $pK_1 = 9,30 \pm 0,15$.

Reakcje jakościowe AODAN z jonami metali

Barwę kompleksu utworzonego po zmieszaniu 1 cm³ roztworu metanolowego barwnika ($c = 2 \times 10^{-4}$ mol/dcm³) z 1 cm³ roztworu soli metalu o tym samym stężeniu i 2 cm³ buforu (pH = 2,70 - 12,24) porównywano z barwą mieszaniny o takim samym składzie, w której roztwór soli metalu zastąpiono wodą. Wśród przebadanych jonów szybką i wyraźną zmianę zabarwienia roztworu w stosunku do mieszaniny (1 cm³ barwnika o $c = 2 \times 10^{-4}$ mol/dcm³ + 1 cm³ wody + + 2 cm³ buforu) "wzorcowej" obserwowano dla jonów: Hg²⁺, Hg⁺,

Ryc. 1. Krzywe absorbancji AODAN w zależności od długości fali i pH roztworu

Stężenie AODAN $c = 4 \times 10^{-5}$ mol/dcm³

1 - pH = 2,7 - 420; 2 - pH = 5,20; 3 - pH = 7,10;

4 - pH = 0,19; 5 - pH = 9,08; 6 - pH = 10,13;

7 - pH = 11,11-12,20

Cd^{2+} , Zn^{2+} , Pb^{2+} , Mn^{2+} , Cu^{2+} , Co^{2+} , Ni^{2+} , Fe^{2+} , Al^{3+} , Bi^{3+} , Fe^{3+} .
Pozostałe kationy Ag^+ , Tl^+ , Mg^{2+} , Ca^{2+} , Ba^{2+} , Sn^{2+} , Sr^{2+} , Cr^{3+} , Sb^{3+} ,
 As^{3+} , La^{3+} , Ce^{3+} dawały słabe zabarwienie lub w ogóle nie uzyskano
zmiany barwy z badanym związkami. Wyniki przedstawiono w tabelicy 1.

Silne zakwaszenie ($\text{pH} < 2$) roztworów kompleksów, dodatek EDTA, jonów CN^- , $\text{Fe}(\text{CN})_6^{3-}$, $\text{Fe}(\text{CN})_6^{4-}$ powoduje rozkład badanych kompleksów. Z wybranymi do badań kompleksami AODAN z Co^{2+} ,

Cu^{2+} , Fe^{2+} , Hg^{2+} , Ni^{2+} , Pb^{2+} , przeprowadzono próby ekstrakcji rozpuszczalnikami organicznymi; stwierdzono, że tylko alkohol n-amyłowy ekstrahuje całkowicie te kompleksy.

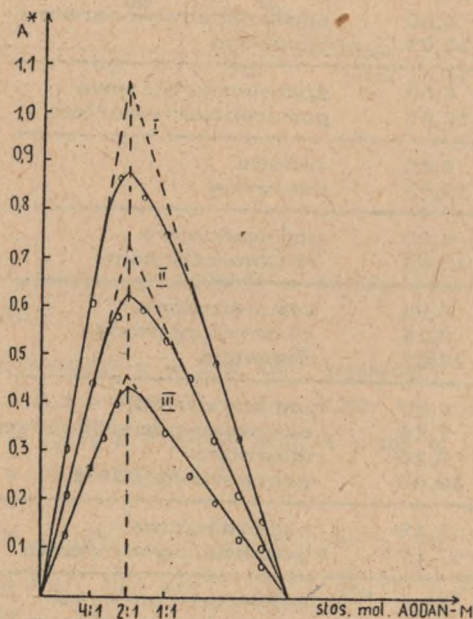
Tab. 1. Barwa produktów reakcji AODAN z jonami metali

Jon metalu	pH reakcji	Barwa kompleksu	Barwa AODAN przy pH
Hg^{+}	2,70 - 4,80	żółto-pomarańczowa	2,70 - 6,18 żółta
	5,94 - 7,16	pomarańczowo-różowa	
	8,19 - 12,03	czerwona	
Hg^{2+}	5,94 - 6,43	pomarańczowa	
	7,16 - 12,03	różowo-czerwona	
Cd^{2+}	5,94 - 7,16	pomarańczowa	
	8,19 - 12,04	pomarańczowo-różowa	
Zn^{2+}	5,94 - 6,60	żółto-pomarańczowa	
	7,16 - 12,03	pomarańczowo-różowa	
Pb^{2+}	5,94 - 6,60	pomarańczowo-czerwona	
	7,16 - 12,03	czerwona	
Mn^{2+}	5,94 - 6,60	żółto-pomarańczowa	
	7,16 - 12,03	pomarańczowo-różowa	
Co^{2+}	4,20 - 5,20	różowa	
	5,94 - 12,03	czerwona	
Ni^{2+}	3,84 - 4,80	pomarańczowa	
	5,94 - 12,03	różowo-czerwona	
Cu^{2+}	2,70 - 5,94	pomarańczowa	
	7,16 - 9,16	różowo-czerwona	
	10,13 - 12,03	czerwona	
Fe^{2+}	4,80 - 5,20	pomarańczowa	7,16 - 12,20 pomarańczowa
	5,94 - 7,16	czerwono-pomarańczowa	
	8,19 - 9,16	czerwona	
	10,13 - 12,03	czerwono-fioletowa	
Fe^{3+}	5,94 - 8,19	pomarańczowa	
	9,16 - 12,03	pomarańczowo-różowa	
Al^{3+}	5,94 - 6,60	żółto-pomarańczowa	
	7,16 - 12,03	pomarańczowo-różowa	
Bi^{3+}	4,80 - 5,20	pomarańczowa	
	5,94 - 6,60	różowo-czerwona	
	7,16 - 12,03	czerwona	

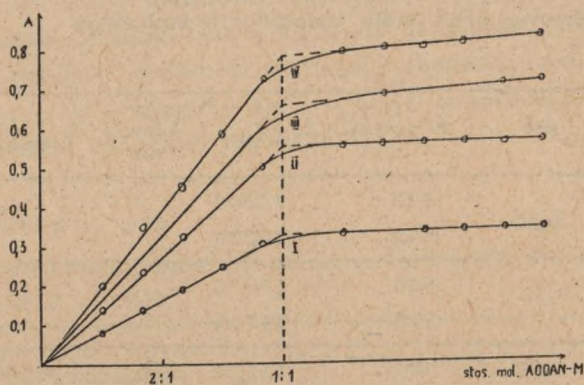
Skład i stałe trwałości kompleksów

Do wyznaczenia stosunku, w jakim wybrane jony: Co^{2+} , Cu^{2+} , Fe^{2+} , Hg^{2+} , Ni^{2+} , Pb^{2+} i Bi^{3+} reagują z AODAN w środowisku (metanolo-wodnym 4:1) słabo kwasowym lub zasadowym przy stałej sile jonowej $\mu = 0,1$ (KNO_3) jak również do oznaczenia stałych dysocjacji kompleksów, zastosowano metodę spektrofotometryczną.

W oznaczeniach składu wg metody zmian ciągłych Joba 26 w każdej próbie o objętości końcowej 20 cm^3 suma stężeń reagentów wynosiła $c = 1 \times 10^{-4} \text{ mol/dcm}^3$. Otrzymane wyniki potwierdzono miareczkowaniem spektrofotometrycznym Yoe'go, Jones'a 27 (stałe stężenia ligandu $c_L = 4,8 \times 10^{-5}$ lub $6,4 \times 10^{-5} \text{ mol/dcm}^3$ i zmienne stężenia jonów metali $c_M = 1 \times 10^{-6} - 8 \times 10^{-5} \text{ mol/dcm}^3$).

Rys. 2. Krzywe Joba dla stężeń $L + M c = 1 \times 10^{-4} \text{ mol/dcm}^3$ i $\text{pH} = 9,22$ i układu: I AODAN-Ni = 512 nm; II AODAN-Co = 560 nm; III AODAN-Fe = 540 nm

Ryc. 3. Krzywe miareczkowania spektrofotometrycznego $c_L = \text{const} = 4,8 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dcm}^3$ $c_M = 1 \times 10^{-6} - 8 \times 10^{-5} \text{ mol/dcm}^3$, $\text{pH} = 9,22$

I	AODAN-Hg	$\lambda = 560 \text{ nm}$
II	AODAN-Cu	$\lambda = 540 \text{ nm}$
III	AODAN-Bi	$\lambda = 540 \text{ nm}$
IV	AODAN-Pb	$\lambda = 530 \text{ nm}$

W oznaczeniach stałych trwałości kompleksów wg nieekwimolowej metody Joba, z zastosowaniem do obliczeń wzoru przystosowanego do układów jednorodzeniowych [28], stężenia roztworów soli metali były stałe we wszystkich seriach i wynosiły $3 \times 10^{-5} \text{ mol/dcm}^3$ dla Ni^{2+} , $5 \times 10^{-5} \text{ mol/dcm}^3$ dla pozostałych badanych kationów. Stężenia ligandu wynosiły - odpowiednio - 6×10^{-5} - $1,8 \times 10^{-4} \text{ mol/dcm}^3$ i 1×10^{-4} - $3 \times 10^{-4} \text{ mol/dcm}^3$.

Krzywe Joba i miareczkowania spektrofotometrycznego wykazały jednoznacznie, że stosunki molowe L/M wynoszą 1:1 dla AODAN / Cu^{2+} , Pb^{2+} , Hg^{2+} , Bi^{3+} i 2:1 dla AODAN / Co^{2+} , Ni^{2+} , Fe^{2+} .

Optymalne pH tworzenia się kompleksów, długość fali przy której występuje największa absorbancja kompleksu ($\lambda_{\text{maks.}}$), molowy współczynnik absorbancji ($\epsilon_{\lambda_{\text{maks.}}}$), analityczna długość fali ($\lambda_{\text{anal.}}$), molowy współczynnik absorbancji ($\epsilon_{\lambda_{\text{anal.}}}$) oraz wyniki oznaczeń stałych trwałości kompleksów ($\lg K$) zestawiono w tabelicy 2.

Tab.2. Dane widmowe oraz stałe trwałości kompleksów

Kompleks	pH	$\lambda_{\text{maks.}}$ nm	$\epsilon_{\lambda_{\text{maks.}}}$	$\lambda_{\text{anal.}}$ nm	$\epsilon_{\lambda_{\text{anal.}}}$	$\lg K$																																									
/AODAN/ ₂ Ni	9,22	488	19000	512	19375	12,410																																									
		512	19375				/AODAN/ ₂ Co	9,22	460	11075	560	11125	12,371	540	11750	/AODAN/ ₂ FeII	9,22	500	11625	540	9250	11,433	/AODAN/Cu	9,22	520	11200	540	7625	6,021	/AODAN/Bi	6,23	510	11000	540	8075	5,923	/AODAN/Pb	9,22	390	6800	530	16125	5,885	520	16825	/AODAN/HgII	9,22
/AODAN/ ₂ Co	9,22	460	11075	560	11125	12,371																																									
		540	11750				/AODAN/ ₂ FeII	9,22	500	11625	540	9250	11,433	/AODAN/Cu	9,22	520	11200	540	7625	6,021	/AODAN/Bi	6,23	510	11000	540	8075	5,923	/AODAN/Pb	9,22	390	6800	530	16125	5,885	520	16825	/AODAN/HgII	9,22	510	11375	560	5625	4,091				
/AODAN/ ₂ FeII	9,22	500	11625	540	9250	11,433																																									
/AODAN/Cu	9,22	520	11200	540	7625	6,021																																									
/AODAN/Bi	6,23	510	11000	540	8075	5,923																																									
/AODAN/Pb	9,22	390	6800	530	16125	5,885																																									
		520	16825				/AODAN/HgII	9,22	510	11375	560	5625	4,091																																		
/AODAN/HgII	9,22	510	11375	560	5625	4,091																																									

Krzywe wzorcowe do kolorymetrycznego oznaczania jonów
 Co^{2+} , Ni^{2+} , Fe^{2+} , Cu^{2+}

Do 25 cm³ zbuforowanego roztworu ligandu (pH wg tab. 2) o stężeniu $c = 2 \times 10^{-4}$ mol/dcm³ dodawano 0,5 - 13 cm³ roztworu oznaczanego jonu o tym samym stężeniu (w przypadku Fe^{2+} roztwór stabilizowano kwasem askorbowym) i uzupełniano do 50 cm³ wodą redestylowaną. Pomiar wykonano po upływie 10 min. wobec odnośnika (25 cm³ zbuforowanego roztworu AODAN o $c = 2 \times 10^{-4}$ mol/dcm³ uzupełnionego do objętości 50 cm³ wodą redestylowaną). Stwierdzono prostoliniowy przebieg krzywych wzorcowych w zakresie stężeń od 0,06 - 130 $\mu\text{g}/\text{cm}^3$ dla Co^{2+} i 0,06 - 1,36 $\mu\text{g}/\text{cm}^3$ dla Ni^{2+} , 0,06 - 1,06 $\mu\text{g}/\text{cm}^3$ dla Fe^{2+} i od 0,06 - 1,34 $\mu\text{g}/\text{cm}^3$ dla Cu^{2+} .

Wpływ obcych jonów na wyniki oznaczeń Co^{2+} , Ni^{2+} , Fe^{2+} , Cu^{2+}

Pomiary wykonano w takich samych warunkach jak przy wyznaczaniu krzywych wzorcowych, stosując stałe objętości roztworów soli metali o stężeniach: $0,94 \mu\text{g}/\text{cm}^3 \text{Co}^{2+}$ i Ni^{2+} , $0,89 \mu\text{g}/\text{cm}^3 \text{Fe}^{2+}$ i $1,14 \mu\text{g}/\text{cm}^3 \text{Cu}^{2+}$. Aby eliminować wytrącanie wodorotlenków w zasadowym środowisku reakcji ($\text{pH} = 9,22$) do roztworów dodawano po 10 cm^3 $0,05 \text{ mol}/\text{dcm}^3$ roztworu cytrynianu sodowego lub winianu sodowo-potasowego, a w przypadku Fe^{2+} - kwas askorbowy. Wpływ jonów obcych na wyniki oznaczeń Co^{2+} , Ni^{2+} , Fe^{2+} i Cu^{2+} przedstawiono w tablicy 3.

Tab. 3. Wpływ obcych jonów na oznaczenie Co, Ni, Fe II, Cu

Wprowadzony jon "obcy"	Ilość wprowadzonego jonu "obcego" w $\mu\text{g}/\text{cm}^3$	Oznaczone $\mu\text{g}/\text{cm}^3$			
		Co	Ni	Fe II	Cu
1	2	3	4	5	6
	0	0,94	0,94	0,89	1,14
cytrynianowy	200	0,95	0,93	0,23	1,15
winianowy	200	0,96	0,92	0,87	1,16
szczawianowy	200	0,96	0,96	0,88	0,67
EDTA	2	0,32	0	0	0
TEA	200	0,95	0,94	0,57	1,16
askorbowy	500	0,95	0,94	0,89	1,14
CN^-	2	0,74	0	0,57	0,29
SCN^-	500	0,95	0,96	0,88	1,14
$\text{Fe}(\text{CN})_3^{3-}$	2	0,95	0,78	0,87	0,93
$\text{Fe}(\text{CN})_6^{4-}$	2	0,95	0,56	0,32	1,15
$\text{S}_2\text{O}_3^{2-}$	200	0,96	0,59	0,90	0,21
F^-	500	0,96	0,93	0,87	1,16
HPO_4^{2-}	200	0,96	0,85	0,50	1,16
S^{2-}	500	0,96	0,94	0,87	1,16
Co^{2+}	2	-	1,50	1,58	2,00
Ni^{2+}	2	1,40	-	1,20	1,95
Fe^{2+}	2	1,30	1,20	-	1,60

1	2	3	4	5	6
Fe ³⁺	2	1,60	0,92	0,92	1,17
Cu ²⁺	2	1,50	0,78	2,00	—
Cd ²⁺	2	1,00	1,23	0,30	1,17
Zn ²⁺	2	0,97	1,32	1,14	1,70
Pb ²⁺	2	0,95	1,35	1,58	2,00
Al ³⁺	200	0,96	0,95	0,90	1,15
Hg ²⁺	2	1,00	0,96	0,90	1,15
Hg ⁺	2	1,00	0,96	0,90	1,15
Mn ²⁺	2	1,90	2,00	0,10	1,15
Mg ²⁺	200	0,95	0,93	0,90	1,15
Ca ²⁺	200	0,94	0,94	0,90	1,14
Ba ²⁺	200	0,94	0,95	0,89	1,15
Sr ²⁺	200	0,94	0,93	0,88	1,15
Tl ⁺	100	0,96	0,95	0,88	0,95
Cr ³⁺	200	0,93	0,95	0,89	1,16
Bi ³⁺	100	0,96	0,96	0,88	1,16
Sb ³⁺	100	0,96	0,96	0,89	1,15
As ³⁺	100	0,95	0,96	0,90	1,13
Ce ³⁺	50	0,96	0,96	0,90	1,16
Ag ⁺	2	0,75	0,70	1,50	0,80

DYSKUSJA WYNIKÓW

W niniejszej pracy opisano metodę otrzymywania nowego barwnika 2-amino-1,3,4-oksadiazolilo-5-azo-1'-naftolu (AODAN). Zbadano jego właściwości fizykochemiczne i chelatotwórcze. Spośród 25 przebadanych kationów, zmianę barwy ligandu w środowisku słabo kwasowym lub zasadowym zaobserwowano z jonami: Hg⁺, Hg²⁺, Co²⁺, Cd²⁺, Fe²⁺, Fe³⁺, Pb²⁺, Zn²⁺, Ni²⁺, Al³⁺, Bi³⁺ i Cu²⁺. Stwierdzono, że w środowisku słabo kwasowym (pH ok. 6,23) odczynnik tworzy z Bi³⁺, a w środowisku zasadowym (pH ok. 9,22) z Co²⁺, Cu²⁺, Fe²⁺, Hg²⁺, Ni²⁺, Pb²⁺ związki kompleksowe rozpuszczalne w wodzie ekstrahujące się alkoholem n-amyłowym. Utworzone kompleksy mają skład L/M 1:1 (gdy M = Bi³⁺, Cu²⁺, Hg²⁺, Pb²⁺) lub 2 : 1 (w przypadku M = Co²⁺, Fe²⁺, Ni²⁺).

Trwałość badanych kompleksów AODAN można uszeregować następująco $Ni^{2+} > Co^{2+} > Fe^{2+} > Cu^{2+} > Bi^{3+} > Pb^{2+} > Hg^{2+}$ i w porównaniu z odpowiednimi kompleksami homologu siarkowego [22] (2-amino-1,3,4-tiadiazolilo-5-azo-1'-naftolem - ATIDAN) nowy odczynnik tworzy trwalsze kompleksy, ale jest mniej selektywny. Wstępne próby oznaczenia jonów metali w zakresie stężeń: 0,06 - 136 $\mu g/cm^3$ jonów Co^{2+} , Cu^{2+} , Ni^{2+} , 0,06 - 1,06 $\mu g/cm^3$ jonów Fe^{2+} , wykonane również w obecności szeregu anionów i kationów (tab. 3), określają możliwość zastosowania i wybiórczość AODAN w analizie powyższych metali. Stwierdzono, że w oznaczeniach nie przeszkadzają, nawet przy 500-krotnym nadmiarze kwas askorbowy, SCN^- , Fe^- , S^{2-} ; 200-krotnym cytryniany, winiany, szczawiany, tiosiarczany, fosforany, TEA, Al^{3+} , Mg^{2+} , Ca^{2+} , Ba^{2+} , Sr^{2+} , Cr^{3+} ; 100-krotnym Tl^+ , Bi^{3+} , Sb^{3+} , As^{3+} ; 50-krotnym Ce^{3+} , przeszkadzają natomiast cyjanki, werseniany, $Fe(CN)_6^{3-}$ i $S_2O_3^{2-}$ przy oznaczeniu Co^{2+} i Cu^{2+} , $Fe(CN)_6^{4-}$ i HPO_4^{2-} w oznaczeniu Fe^{2+} i Ni^{2+} , szczawiany w oznaczeniu Cu^{2+} , a TEA w oznaczeniu Fe^{2+} . Oznaczeń Co^{2+} nie można wykonać wobec: Fe^{2+} , Fe^{3+} , Hg^+ , Hg^{2+} , Mn^{2+} , Cd^{2+} , Ni^{2+} , Cu^{2+} ; jonów Ni^{2+} , Fe^{2+} wobec: Cd^{2+} , Pb^{2+} , Mn^{2+} , Co^{2+} , Cu^{2+} ; jonów Cu^{2+} wobec: Zn^{2+} , Pb^{2+} , Fe^{2+} , Co^{2+} i Ni^{2+} . Uzyskane wyniki uzasadniają tym samym możliwość stosowania opisanego odczynnika w analizie kolorymetrycznej wymienionych metali.

L I T E R A T U R A

1. Anderson R.G., Nickless G.: *Analyst* 92, 1093 (1967)
2. Cheng K.L., Bray R.H.: *Anal. Chem.* 27, 782 (1955)
3. Follard F.H., Geary W.L.: *Anal. Chim. Acta* 20, 26 (1956)
4. Shibata S., Fieschka H.A., Bancard A.J. (eds): *Chelates in Analytical Chemistry*, vol. 4, Dekker, New York 1972
5. Kiss E.: *Anal. Chim. Acta* 66, 395 (1973)
6. Shibata S., Kamata E., Nakashima R.: *Chim. Acta* 82, 169 (1976)
7. Jansen B.S.: *Acta Chem. Scand.* 14, 927 (1960)
8. Hovind H.R.: *Analyst* 100, 769 (1975)
9. Svoboda V.: *Talanta* 4, 201 (1960)
10. Zagruzina A.N., Iwanow M.W., Busiew A.J.: *Ž. Anal. Chim.* 33, 2395 (1978)

11. Pollard F.H. I In: Proc. Intern. Symp. Birmingham. Univ. (1969)
12. Garcia Montelongo F., Gonzales Diaz V., Tallo Gonzalez C.R.: 104, 1091 (1979)
13. Iwanow W.M., Rudometkina T.F.: *Ž. Anal. Chim.* 33, 2426 (1978)
14. Singh I., Geary B.S., Singh P.: *Ž. Anal. Chem.* 248, 42 (1977)
15. Pollard F.H., Nickless G., Samuelson T.T.: *Talanta* 18, 725 (1966)
16. Suchanek M., Sucha L.: *Collect. Czech. Commun.* 43, 1393 (1978)
17. Pollard F.H., Nickless G., Samuelson T.T.: *Talanta* 14, 123 (1964)
18. Domagalina E., Zareba S.: *Chem. Anal.* 21, 105, 411 (1976)
19. Domagalina E., Zareba S.: *ibid* 23, 759 (1978)
20. Cacho J., Nerin C.: *Anal. Chim. Acta* 131, 271 (1981)
21. Gracia Montelongo F., Arias J.J., Jimenez F., Jimenez A.J.: *Microchim. Acta* 1983 II 349
22. Domagalina E., Zareba S.: *Chem. Anal.* 16, 883 (1971)
23. Freund M., Schander A.: *Chem. Ber.* 29, 2506 (1896)
24. Albert A., Sergeant E.: *Konstanty jonizacji kistot i osnovanji (przeklad ros. z angielskiego)* Izd. "Chimia", Moskwa 1964
25. Back E., Steengerg B.: *Acta Chem. Scand.* 4, 810 (1950)
26. Job P.: *Compt. rend.* 180, 928 (1925); *Ann. Chim.* 9, 113 (1928)
27. Yoe J.H., Jones A.L.: *Ind End. Chem. Anal. Ed.* 13, 111 (1944)
28. Sommer L.: *Collect. Czech. Chem. Commun.* 22, 414, 453 (1957)

S U M M A R Y

A method for obtaining a new complex - forming compound 2-amine -5-2'- hydroxynaphtylazo-1'-1,3,4-oxadiazol (AODAN) has been developed. Its following physiochemical properties have been determined: pH of saturated solution (6,75), the molar absorbance coefficient ($\epsilon_{\lambda_{max}}$ = 15750), absorbance depending on the wavelength and medium pH. For two forms of this compound - undissociated and dissociated the absorption maxima at 470 nm and 480 nm, respectively, have been determined, as well as ionization constants by the spectrophotometric ($pK_1 = 9,94 \pm 0,20$) and potentiometric ($pK_1 = 9,30 \pm 0,15$) methods.

In experiments with metal ions reaction of complex formation without precipitation (rapid and distinct change of ligand colour) was found with ions of Bi^{3+} , Co^{2+} , Cu^{2+} , Fe^{2+} , Hg^{2+} , Ni^{2+} , Pb^{2+} , which may be utilized in determinations of Co^{2+} , Cu^{2+} , Fe^{2+} and

Ni^{2+} ions also in the presence of a number of "foreign" ions. The composition of the following complexes was determined: L/M 1:1 (when $M = \text{Bi}^{3+}, \text{Cu}^{2+}, \text{Hg}^{2+}, \text{Pb}^{2+}$) or 2:1 (when $M = \text{Co}^{2+}, \text{Fe}^{2+}, \text{Ni}^{2+}$) and the results of determination of the stability of these complexes were discussed in comparison with corresponding complexes of sulphur homologue: 2-amino-5-(2'-hydroxynaphtylazo-1'-1,3,4-thiadiazol (ATIDAN).

Р Е З Ю М Е

Обработано метод получения нового комплексобразующего соединения 2-амино-5-(2'-гидроксинафтилазо-1'-1,3,4-оксадиазоло / АТІДАН /.

Определено физикохимические особенности pH насыщенного раствора / 6,75/, молекулярный коэффициент абсорбации / $E_{\lambda \text{ макс}} = 15750$ /, абсорбации в зависимости от длины волны и pH среды. Для двух форм недиссоциированной и диссоциированной среды, определено максимум соединения абсорбции отвечающее 470 nm и 480 nm, а также определено константы диссоциации спектрофотометрическим методом / $\text{pK}_1 = 9.94 - 0.20$ / и потенциометрическим / $\text{pK}_1 = 9.30 - 0.15$ /.

В исследованиях с ионами металлов определено безосадочную реакцию комплексирования / быстрое и очень сильное изменение цвета лиганда / с ионами: $\text{Bi}^{3+}, \text{Co}^{2+}, \text{Cu}^{2+}, \text{Fe}^{2+}, \text{Hg}^{2+}, \text{Ni}^{2+}$ и Pb^{2+} которую можно использовать в определении ионов $\text{Co}^{2+}, \text{Cu}^{2+}, \text{Fe}^{2+}$ и Ni^{2+} а также в присутствии ионов "чужих". Определено состав этих комплексов: 2:1 / когда $M = \text{Bi}^{3+}, \text{Cu}^{2+}, \text{Hg}^{2+}, \text{Pb}^{2+}$ или 2:1 / когда $M = \text{Co}^{2+}, \text{Fe}^{2+}, \text{Ni}^{2+}$ /, а результаты определения постоянных устойчивых констант этих комплексов обсуждено сравнивая с соответствующими комплексами серного гомола 2-амино-5-(2'-гидроксинафтилазо-1'-1,3,4-тиадиазола / ATIDAN /.

